

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ

Через загострення військової ситуації на сході України, проявів різних форм насильства проти цивільного населення на окупованих територіях та існування реальної загрози вчинення злочинів підвищеної суспільної небезпеки, на передній план виходить питання захисту міжнародно-правових інтересів України. Здійсненню такого захисту значним чином може посприяти співпраця з Міжнародним кримінальним судом (далі – МКС) — єдиним органом, який відповідно до ст. 1 Статуту уповноважений здійснювати юрисдикцію відносно осіб, відповідальних за найсерйозніші злочини, які викликають стурбованість міжнародного співтовариства, і доповнювати національні органи кримінальної юстиції. Тому актуальним питанням на сьогодні є співпраця України з Міжнародним кримінальним судом та ратифікація Римського статуту Міжнародного кримінального суду.

Питання співпраці України та МКС в працях розглядали вчені: П. Бірюков, І. Бліщенко, І. Бондарєв, О. Волеводз, с. Гріцаєв, Н. Дрюміна, О. Касинюк, М. Костенко, І. Марусін, В. Пилипенко, М. Михайлов, І. Фісенко, М. Арсанджані, М. Бензінг, М. Бергамо, Б. Бертрам, Н. Браун, Ф. Бюньон, Х. Ван дер Вільтен, Е. Давид, Н. Джейн, с. Запала, Р. Крайєр, М. Леттімер, А. Майєр, Ф. Манн, Д. Робінсон, Дж. Стінг, П. Фішер, Д. Флек, Дж. Холмс, Д. Шеффер та інші.

МКС є постійно діючим органом міжнародної кримінальної юстиції, юрисдикція якого розповсюджується на «самі серйозні злочини, які викликають заклопотаність всього міжнародного співтовариства» і які були вчинені після набуття чинності Статуту. До складу Суду входять Президія, Апеляційне відділення, Судове відділення, Палата попереднього провадження, Канцелярія Прокурора і Секретаріат [1], на яких лежить відповідальність нести справедливу та неупереджену службу. У вироку Нюрнберзького трибуналу зазначено, що «злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними суб'єктами, і тільки на основі покарання фізичних

осіб, які вчинили такі злочини, може бути забезпечено дотримання положень міжнародного права» [2].

Суперечливим і актуальним на сьогоднішній день виступає питання щодо введення МКС в національний кримінальний процес в якості його суб'єкта.

Незважаючи на те, що 20 січня 2000 року Україною був підписаний Римський статут Міжнародного кримінального суду, він досі залишається не ратифікованим, тому що виникли певні труднощі, пов'язані з його імплементацією у внутрішньодержавне право. Першою перешкодою на шляху до ратифікації цього документу стало звернення Президента України до КСУ з приводу з'ясування відповідності Римського статуту Конституції України. У своєму висновку від 11.07.2001 № 3-в/2001 Конституційний Суд зазначив, що існує певна суперечність між положеннями Статуту та Конституції. Свою позицію суд обґрунтовує наступним: «...Міжнародний кримінальний суд доповнює систему національної юрисдикції. Можливість такого доповнення судової системи України не передбачена розділом VIII «Правосуддя» Конституції України. Це дає підстави для висновку, що абзац 10 преамбули та стаття 1 Статуту не узгоджуються з положеннями частин першої, третьої статті 124 Конституції України, а тому приєднання України до цього Статуту відповідно до частини другої статті 9 Конституції України можливе лише після внесення до неї відповідних змін» [3].

Також варто відмітити, що під час ратифікації Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС 16 вересня 2014 року, Верховна Рада зробила таку заяву: «Зобов'язання України, які впливають зі статті 8 Угоди, щодо ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України» [4].

У 2016 році Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року яким було доповнено ст. 124 частиною 6: «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду», однак дане положення набуде чинності через три роки, тобто 30 червня 2019 року. Зокрема необхідно включити до Кримінального Кодексу України

статті щодо злочинів проти людяності, а також окремих видів воєнних злочинів. Більшість держав-учасниць запровадили кримінальну відповідальність за міжнародні злочини, що підпадають під компетенцію МКС [5].

Наступним чинником, який вплинув на те, щоб питання щодо визнання юрисдикції Міжнародного кримінального суду було врегульоване, стали наслідки подій листопада 2013 – лютого 2014 років на території України. Зафіксовані випадки масштабних порушень прав людини і застосування насильства, які можуть розглядатись міжнародною спільнотою як злочини проти людяності стали приводом звернення до Міжнародного суду. Зокрема, Верховна Рада України 25.02.2014 року звернулася до цієї міжнародної судової установи з заявою, що мала назву «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року» № 790-VII [6]. Такої ж спрямованості заяву було надіслано і в 2015 році «Про визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та воєнних злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терористичних організацій «ДНР» та «ЛНР», які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян» від 04.02.2015 р. № 145-VIII [6].

Також, звернення Верховної Ради України до парламентів іноземних держав та міжнародних організацій від 7 лютого 2017 року щодо засудження ескалації збройної агресії Російської Федерації проти України підкреслює значущість міжнародної інституції у гарантуванні безпеки.

Цими заявами Україна визнала юрисдикцію Міжнародного кримінального суду *ad hoc* – тобто щодо окремих конкретних випадків. Стаття 12 Римського статуту не забороняє здійснення співпраці таким шляхом і вказує, що держава, яка не є стороною Статуту, може визнати юрисдикцію Суду щодо конкретної ситуації, подавши відповідну заяву до Секретаря Міжнародного кримінального суду [7]. Фактично таке положення передбачене для країн, що не ратифікували Римський Статут, але прагнуть, щоб злочини скоєні на їхній території були розслідувані саме

Міжнародним кримінальним судом.

Таким чином, можемо зробити висновки, що необхідність безпосередньої співпраці України з Міжнародним кримінальним судом на постійній основі є надзвичайно важливою та нагальною. Нагальна потреба ратифікації Римського статуту зумовлена не лише вимогами Угоди про Асоціацію, а й напруженою ситуацією в державі, в якій існує постійна нависаюча загроза скоєння воєнних злочинів, які можуть бути розслідувані лише на міжнародному рівні.

Джерела:

1. International Criminal Court. Rome Statute of the International Criminal Court. URL: <http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/ADD16852-AEE9-4757-ABE7-9CDC7CF02886Z283503ZRomeStatutEngl.pdf>.
2. Цирфа Ю. Міжнародна кримінальна юстиція: індивідуальний підхід. URL: <http://www.viche.info/journal/4090/>.
3. Конституція України від 28.06.1996 р. БВР. 1996. № 30.
4. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
5. Хачатурян Т. Х. Проблеми імплементації Статуту Міжнародного кримінального суду в національне законодавство деяких зарубіжних країн. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_2/Khachatu.pdf.
6. Заява Верховної Ради України до Міжнародного кримінального суду «Про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності вищими посадовими особами держави, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року»: постанова, заява Верховної Ради України від 25.02.2014 р. № 790-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/790-18>.
7. Римський статут Международного уголовного суда. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Канєнберг-Сандул О. К.